

Det er ikke barneleg at være barn – om “Katten der ville redde bøgerne” og japansk dannelse

Udsnit af den japanske udgave af bogen "Katten der reddede bøgerne". Bogen er nu udgivet på dansk af Gads Børnebøger, der også har lavet læseklubsmateriale. Illustration: Shogakukan Inc.

Inger Tejlgaard Olesen Ravn 26.06.2022

BØGER // ANMELDELSE – Hvad er det, der gør japanske tegneserier og -film populære blandt vores unge mennesker? Og hvorfor kan japanske børnebøger som f.eks. *Katten der ville redde bøgerne*, der netop er udkommet på dansk, være relevante for både unge og voksne i en tid, hvor mange unge mistrives? Gymnasielektor Inger Tejlgaard Olesen Ravn har et bud.

Katten, der ville redde bøgerne

Forfatter: Sosuke Natsukawa

Oversat af: Hanne Arnold

Forlag: **Gad Børnebøger**. Udkom d. 31. maj 2022. 216 sider. Kr. 249,95.

Aldersgruppe: 13+

”Du ved – *Neon Genesis Evangelion ... The hedgehog’s Dilemma!*” siger min datter, før hun kaster sig over sin engelskstil igen.

Neon Genesis Evangelion er en klassisk animé, en japansk tegnefilm, vi har set den et par måneder forinden, men jeg har ingen anelse om, hvad *The Hedgehog’s Dilemma* er, eller hvordan det er relevant for hendes opgave.

Som alle gode forældre, der føler sig talt over hovedet, googler jeg: Det viser sig, at animéen har lånt udtrykket *The Hedgehog's Dilemma* fra den tyske filosof Schopenhauer.

Heavy, man!

Jeg konstaterer også, at der ud over filosofi er mange andre endog ganske sofistikerede referencer til litteratur bl.a. Rilke, Freudiansk psykoanalyse og anden teori flettet ind i *Neon Genesis*' replikker og handling.

Det overrasker mig, at det overrasker mig.

Livet er undertiden tungt. Det kan være ret bekræftende og beroligende at få lov at konstatere og være i i stedet for konstant at skulle drive sig selv videre, fremad! fremad!

I løbet af de sidste 10-15 år har min datter (nu 20 år) jævnligt lokket mig til at se med på nogle af *hendes* film og serier. Da jeg samtidig underviser unge, typisk mellem 15 og 20 år, har jeg betragtet det som en art *under cover mission*: Hvem er de, hvordan tænker de, hvad går de op i, hvad har formet dem?

Svaret er mangfoldigt, men en del går op i bl.a. japansk og koreansk ungdomskultur. Kina virker til at være på vej.

Hvorfor japanske tegneserier?

En juleferie for et par år siden så vi samtlige **Studio Ghibli**s film. Det er japanske tegnefilm, de første fra slutfirserne, og siden er fulgt en lind strøm af tegnede spillefilm. Jeg begynder at spekulere over, hvad de unge får ud af det, hvad får de ud af at se Studio Ghibli-film? Hvad får jeg selv ud af det?

Ghibli-filmene er først og fremmest meget lyriske. Der er lange sekvenser, hvor musiksporet og de brede beskrivende flader giver en lov til at være i oplevelsen, det er mere digt i tegneserieformat, end det er episke fortællinger. Filmene bruger tid på at opholde sig ved stemninger, og der er ikke noget konstant pres for at bringe historien videre, som vi kender det fra *vores egne* film.

Derudover tager Ghibli-filmene fat i livets store temaer: Tiden og særligt fortiden som kilde til sorg og tab behandles nænsomt og blidt. Ensomheden som uundgåeligt faktum og manglen på menneskelig nærhed er næsten altid til stede. Følelsen af forkerthed. Mellemmenneskelige relationer.

Lyder det tungt?

Men livet er undertiden tungt. Det kan være ret bekræftende og beroligende at få lov at konstatere og være i i stedet for konstant at skulle drive sig selv videre, fremad! fremad! – løsningsorienterede, som vi jo er. Her kommer vi til den egentlige pointe: Ikke at livet er tungt, men at det er det også, selvom man endnu ikke er blevet konfirmeret. Børn er følsomme og sørger, unge er ensomme, og det gør ondt.

Katten der ville redde bøgerne er en ny japansk børnebog, der tør at tage fat i de tunge emner uden selv at blive tung. På den vis ligger bogen helt i forlængelse af Ghibli, i forlængelse af *Neon Genesis Evangelion*.

Og præcist som med Ghibli besidder bogen sin egen særegne underliggende sødme.

Katten der ville redde bøgerne

En ung mand, Rintaro, 16-17 år og gymnasieelev, er vokset op hos sin bedstefar. En morgen finder han sin bedstefar sovet ind, fredeligt, men pludseligt.

Det er anslaget.

Rintaro har ingen nære slægtninge, men skal flytte hjem til en ukendt tante, når han har fået pakket sine ejendele. Dermed må han forlade bedstefarens antikvariat, et lille, hengemt sted, der gemmer på enorme bogskatte, hvis man er til de store klassikere.

Rintaro hænger lidt i bremsen, det kniber med at få pakket, han kommer ikke i skole, han sidder mest på en skammel i antikvariatet og glør lidt tanketomt på alle bøgerne, de store, næsten glemte, mesterværker.

Det er den ene af bogens flerstrengede handlingsforløb.

[Den er ikke pædagogisk i traditionel dansk forstand, den orienterer sig meget bredere, mod livets store grundtemaer](#)

Det handler selvfølgelig om de valg, Rintaro står overfor i sin meget ensomme situation. Han er en ganske ung mand, han er introvert, han lever tilbagetrukket, han blander sig ikke rigtig med andre, og han tøver både med at tage ansvar for sit eget liv og del i andres skæbner. Han er kort sagt handlingslammet. Hans valgsituation er et eksistentielt dilemma i helt klassisk forstand.

Det er et ansvar og et valg, han gennem bogen modnes til at forholde sig til og ender med at tage på sig.

En talende kat, Tiger, dukker op og udfordrer Rintaro til at hjælpe med at redde bøgerne, og her tales der om de store bøger, klassikerne. Det moderne menneskes livsstil har bragt bøgerne i fare.

Det er en anden streng i handlingsforløbet.

Bogen kunne kaldes en "omskrivning" af Saint-Exupéry's *Den Lille Prins*, der også er et eksistentielt værk i børnehøjde. Flere steder ser vi klare referencer til *Den lille prins*, og den citeres i starten af bogen: "Kun med hjertet ser man godt. Det vigtigste er usynligt for øjnene." (s. 23) I *Katten der ville redde bøgerne* omskrives det til noget med at have et "empatisk" hjerte.

Her et lille sprogligt Øf! Uden at have set originalen endsige at besidde evnerne til at læse den, hvis jeg havde, irriterer brugen af ordet "empatisk" mig. Det virker på dansk så frygteligt belastet. Det bruges i alt fra jobannoncer til datingprofiler, og jeg krymper mig uvilkårligt. Men jeg har ingen bud på, hvad det så kunne hedde. I buddhistisk tradition taler man om at have et "med-lidende" hjerte, men igen er ordet belastet fra andre sammenhænge.

Selvom spørgsmålene er store, bliver barnet ikke afvist i sin søgen på svar, men hjælpes til at søge videre

Rintaro, katten og på et tidspunkt også Rintaros kønne og handlingsparate klassekammerat Sayo bliver udfordret i fire forskellige labyrinter til at overbevise dem, der ødelægger bøgerne, om, at de skal ændre deres praksis. Der er lidt Harry Potter over trekløveret. De forskellige "ødelæggere" er i virkeligheden også bogelskere, der egentlig vil redde bøgerne fra den død, der venter bøger, som ikke blive læst, blot har ødelæggerne mistet sansen for bøgernes egentlige værdi og er således kommet på afveje.

Bogen er altså også en metadiskussion af, hvad der giver bøger deres særlige kraft. Der henvises bramfrit til både filosofi og klassisk litteratur: Alt fra Steinbeck til

Shakespeare, fra Nietzsche til Husserl, bliver *namedroppet* på vejen. På den vis er det en meget *japansk* børne- og ungefortælling. Den er ikke pædagogisk i traditionel dansk forstand, den orienterer sig meget bredere, mod livets store grundtemaer.

Er det nu også sundt for et følsomt ungt menneske?

”Huh!” tænker man som forælder de første gange, man støder på denne villighed til at gå ind i ensomheden og tomheden med en hovedperson.

”Er det nu også sundt for børn? Skal de ikke holdes i uskyldig uvidenhed om verdens ulykker så længe som muligt?”

Mens tanken er god og omsorgsfuld, er den også forfejlet. Børn bruger ofte langt mere tid på eksistentielle grublerier end en gennemsnitsvoksen, men får tit kun en blid misforstået afvisning af-hensyn-til-dig-selv, når barnet prøver at inddrage den voksne i sine tanker, og står således alene med sine grublerier.

Det er ikke et fedt sted at stå alene.

Bogens forfatter, Sosuke Natsukawa (f. 1978), er læge i Nagano, Japan. Hans første bog, *Kamisama No Karute*, der blev en kæmpe succes i Japan, er endnu ikke oversat til dansk.

En af bogens styrker må siges at være, at den viser, at det er muligt at flette både seriøse tænkere og store spørgsmål ind i en – for den unge læser – livsnær sammenhæng: alvor forklædt som alt muligt andet; bøger, forelskelse og katte for eksempel.

Selvom spørgsmålene er store, bliver barnet ikke afvist i sin søgen efter svar, men hjælpes til at søge videre.

Om det er et formål med bogen, ved jeg ikke, men jeg glæder mig også over, at den forbereder den unge læsers modtagelighed for mere almen dannelse gennem de mange henvisninger til store forfattere og klassiske litterære temaer.

Man behøver ikke at kende noget til hverken klassikere eller filosofi for at læse bogen, men for dem, der først er blevet præsenteret for navne, tanker og begreber, er det starten på en udvidelse af deres erkendelsesmæssige horisont.

Hvis man kan råbe højere end andre, så bliver man hørt og bedst af alt: Man får det officielle stempel på, at man er et bedre og mere velfungerende individ

Det bliver naturligt og uden fremmedgjort angst at gøre sig bekendt med, hvad/hvem det er, og hvad det/de står for.

Som beskrevet ovenfor: I denne del af japansk børne- og ungekultur benytter man sig af trojanske heste til at bibringe børn og unge både et sprog, nogle tanker og et større perspektiv, de kan orientere sig efter i løbet af deres barndom og ungdom. Det er altså en kultur, der kommer det tænksomme, søgende og nysgerrige barn i møde og ikke taler ned til, men taler i øjenhøjde med.

Hvad rager det mig? Jeg er da et voksent menneske ...

Det er en børnebog, ikke?

Jo.

Altså læser du den i fuld alvor eller hvad?

Ja.

Ja, jeg læser i fuld alvor, jeg læser den, som jeg ville læse enhver anden bog. Er børn mindre mennesker, eller er de blot mindre i størrelse, år og ordforråd end voksne? Ligesom jeg ikke ser nogen grund til, at jeg skulle skelne mellem bøger af racemæssige eller religiøse årsager, eller fordi den har en særlig kønnet eller seksuel målgruppe eller ophav, ser jeg ingen grund til, at jeg ikke skulle kunne læse, leve med i, involvere mig i og lære noget af en bog, om så den primært henvender sig til en anden aldersgruppe.

Det er jo alt sammen mennesker, er det ikke?

I *Katten der ville redde bøgerne* fandt jeg flere steder, der talte ind i min egen bedagede verden. Det giver f.eks. mening, når man selv har gennemlevet sorg, traumer eller lignende, at Rintaro opbygger en hel enkel morgenrutine, der består i at feje og støve bøger af:

”Den rutine gentog sig utrætteligt igen og igen, som en stor flod, der siden gamle dage ustandseligt har forsynet jorden med vand.”

Den enkle og overskuelige daglige rutine holder sammen på en uoverskuelig situation, og mens hænder og tanker er beskæftigede med *noget andet*, bevæger hovedpersonen sig langsomt, forsigtigt, med rystende ben ud af sin handlingslammelse.

Hvad har vi egentlig gang i?

Der er forskel på kulturer, der er forskel på værdier, og der er forskel på tværs af disse på, hvilke egenskaber vi opelsker hos vores børn og unge.

I vesten og måske særligt i Danmark har vi fokus på, at den unge kan ”begå sig” i fællesskaber. Det blev ovenikøbet skrevet ind i ungdomsuddannelsernes lovgrundlag i 2005, at de unge skal tilegne sig sociale kompetencer. Det betyder, at samfundet har en implicit forventning om, at de unge skal være udadvendte, at de skal stille sig til rådighed, at de skal være orienterede mod andre mere end mod sig selv.

Det har stillet nogle unge stærkt: Hvis man tør være selvsikker – måske endda lidt frembrusende – så får man points. Hvis man er udadvendt (eller med et andet ord *ekstrovert*), skal man nok klare sig. Hvis man kan råbe højere end andre, så bliver man hørt og bedst af alt: Man får det officielle stempel på, at man er et bedre og mere velfungerende individ.

Jaså. Ser man det.

Måske er det på tide, vi overvejer, hvor langt denne kultur skal gå, samt i hvilket omfang det faktisk gavner de unge? Faktum er jo, at vores unge mennesker mistrives.

Det kan vi voksne jo godt tænke lidt over

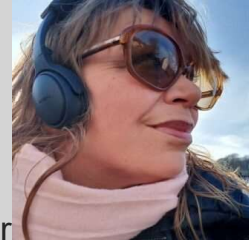
Det er en af de mest fundamentale problemstillinger, mennesket mødes med: individets behov for egen-eksistens over for behovet for at indgå i et større fællesskab. I det lys kan Rintaro ses som et ungt menneske, der på sin egen stille måde gør oprør mod at blive tromlet ned af omverdenens krav om total indordning.

Måske betyder vores fokus på sociale kompetencer med de krav om indordning og undertrykkelse, det bærer med sig, at vi kvæler alt, hvad der hedder personlighed, individualitet og integritet? Og kan man egentlig gå ind i et fællesskab med andre og bidrage til det, hvis man er konstant usikker på sig selv, hvem man er, hvad man vil, og om man er ”god nok”?

Vi behøver ikke overtage japansk kultur og tradition, men når en pæn del af vores børn og unge selv vælger den, tror jeg, det hænger sammen med, at den tør tale kvalificeret ind i den tunge del af menneskelivet, hvilket alle har brug for.

Det kan vi voksne jo godt tænke lidt over.

Du kan læse mere om japansk kultur i POV [her](#).

BørnebøgereksistensintrovertjapanlivsvalgSchopenhauer

Inger Tejlgaard Olesen Ravn

Inger Tejlgaard Olesen Ravn er cand.mag. i litteraturvidenskab og engelsk, lektor ved Campus Vejle, forfatter til artikler til Dansknoter, fagblad for gymnasieansatte dansklærere. Er jyde, bijobber som Shetlandspony og skriver dårlige digte på